

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

PALÁRIK, Miroslav. *V priesečníkoch vízií a reality. K premenám divadelníctva na Slovensku v rokoch 1938 – 1945 (na príklade situácie v meste Nitra)*. Habilitačná práca. Nitra: UKF, 2021, 138 s.

Posudok habilitačnej práce

Bádateľský záujem o štúdium kultúrnych dejín sa v slovenskej historiografii v posledných rokoch objavuje stále častejšie. Je to veľmi pozitívny trend, pretože tento smer bádania nemáme na Slovensku dostatočne prebádaný. V mnohých smeroch sa v minulosti riešili skôr témy lokálne, alebo dokonca v mnohých prípadoch len izolovane inštitucionálne, personálne a len výnimočne kontextovo v nadväznosti na celkový historický vývoj Slovenska. Dobrým príkladom toho sú na jednej strane dejiny jednotlivých múzeí, no na druhej prakticky takmer úplná absencia prehľadových dejín múzejníctva na Slovensku. Len v posledných 10-15 rokoch sa začali u nás objavovať významnejšie prierezové štúdie hodnotiace aj vybrané časti a problémy formovania kultúrnej politiky a trendov v spoločnosti. V posledných rokoch vznikajú aj významnejšie monografické diela, ktoré skutočne možno označiť za priekopnícke práce interpretujúceho a syntetizujúceho charakteru. A práve jedným z aktívnych autorov, ktorý sa výraznejšie podieľa na kontextovej interpretácii vybraných oblastí kultúrnych dejín je aj Mgr. Miroslav Palárik, PhD. Habilitant patrí k mladšej generácii slovenských historikov, ktorý sa dlhodobejšie zaoberá najmä problematikou pamäťových, kultúrnych inštitúcií, čo je bezpochyby aj výsledkom priamej nadväznosti na jeho štúdium histórie a muzeológie a prejavuje sa to plne aj v jeho pedagogických aktivitách na FF UKF v Nitre. Spomenúť určite treba v tomto kontexte najmä jeho významnú monografiu k dejinám Zväzu slovenských múzeí, ale rovnako aj parciálne a regionálne ladené štúdie k dejinám knižníc, kín, ale aj divadiel, najmä na Nitriansku. Chronologicky sa M. Palárikova vedecko-publikačná práca viaže najmä na 1. polovicu 20. storočia s osobitným akcentom na Slovensko počas 2. svetovej vojny.

Predložená habilitačná práca plne zapadá do načrtnutého vedeckého profilu habilitanta. Dejiny divadelníctva, ktorá sú ťažiskovou problematikou posudzovanej práce, M. Palárik bádala aj z regionálneho pohľadu. Základným predmetom sa mu totiž stalo nitrianske divadelníctvo a jeho vývoj v čase autonómie Slovenska a po vyhlásení Slovenského štátu, Slovenskej republiky (1939 – 1945). Problematika dejín divadelníctva nie je úplne novou témou. Existuje niekoľko titulov, ktoré sa ňou zaoberajú, no ako skonštatoval autor, prevažujú skôr práce z oblasti umenovedy a teatrológie (divadelnej vedy), biografie umelcov a pod. Historické

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

hodnotenie postavené na základnom historickom výskume je tu skôr výnimkou, čo vytvorilo širší priestor pre štúdium problematiky M. Palárikom. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce bola daná nielen realizáciou základného archívneho výskumu, ktorý autor uskutočnil vo viacerých archívoch SR, ale rovnako aj vymedzením vedeckých otázok, na ktoré sa snažil v práci nájsť odpovede. Nechýba medzi nimi ani problém propagandy, prieniku štátnej ideológie a ideologizácie do divadelníctva, rola divadelného umenia v utvárajúcej sa novej koncepcii kultúrnej politiky silno ovplyvnenej postavením Slovenska voči Nemecku. Pohľad muzeológa autor nezaprie najmä hodnotením problematiky návštevnosti a vzájomného vzťahu divadlo a návštevník (verejnosť). Z uvedených čiastkových tém je zrejmé, že práca nevyhnutne musela byť postavená na rozsiahlej analýze a interpretácii archívnych dokumentov, ale aj dobovej tlače, či literatúry s filozoficko-kritickým prístupom. Celkovo možno skonštatovať, že sa to habilitantovi úspešne podarilo. Hoci je téma postavená viac regionálne, M. Palárik dokázal tému uchopiť v širších kontextoch, čím preukázal, že je skúseným a vyzretým bádateľom.

Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej, ktorá zároveň slúžila aj ako úvod do problematiky dejín divadelníctva v medzivojnovom období, autor načrtnol hlavné medzníky vývoja nielen Slovenského národného múzea v Bratislave, ale rovnako aj počiatky nitrianskeho divadelníctva. Predelom k druhej kapitole sa stal významný rok 1938, ktorý sa v politických dejinách Slovenska zapísal jednak vyhlásením autonómie, ale najmä celkovou zmenou politického kurzu, ktorý sa výraznejšie začal prejavovať v živote spoločnosti a osobitne aj v kultúre. Práve v tejto kapitole venoval habilitant priestor hlavne otázkam ideologizácie a snahy postupne ovládnuť divadlo ako jeden z nástrojov na propagovanie „novej národnej kultúry“. Prakticky až v tretej kapitole sa autor naplno venoval regionálnemu pohľadu, keď sa podrobne zaoberal ochotníckym súborom, no najmä Slovenskému ľudovému divadlu, ktoré sa napokon usadilo a pôsobilo v Nitre a časť roka na vidieckych predstaveniach. Kladne hodnotím nielen závery a hodnotenia, ktoré autor priebežne uvádzal, ale osobitne je potrebné vyzdvihnúť aj snahu o vysvetlenie prieniku ideológie do divadiel úpravou a ovplyvňovaním hraných diel, personálnym obsadením a vplyvom, či tlakom režimu na početných českých, ale

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

aj židovských hercov na ich odchod a pod. Podľa môjho názoru sa M. Palárikovi podarilo načrtnúť reálny obraz divadla na Slovensku počas 2. svetovej vojny.

Využitelnosť a prínos takto postavenej práce vidím nielen v zaplnení prázdneho miesta slovenských dejín, ale predovšetkým v možnosti využiť výsledky a závery tejto práce k hodnoteniu kultúrnej politiky v skúmanom období. Autor sa tejto problematiky sčasti dotkol, hoci vzhľadom k odlišne postaveným cieľom a vedeckým otázkam sa jej špeciálne nevenoval. Preto by som sa chcel opýtať, ako by definoval úlohu a postavenie divadla v kultúrnej politike Slovenskej republiky (1939 – 1945) v porovnaní s medzivojnovým obdobím? Aké bolo jeho postavenie oproti iným kultúrnym inštitúciám? Habilitant vo svojej práci naznačil najmä „rivalitu“ divadla a kina v návštevnosti a obľúbenosti týchto inštitúcií vo verejnosti. Existoval aj obdobný vzťah divadla k múzeu?

Posudzovaná práca je napísaná jednoducho, zrozumiteľne, jasne a čitateľsky pútavo so snahou o vysvetlenie problému, čo len poukazuje na skúsenosti autora. Vedecká integrita habilitanta, jeho vedecké smerovanie, zjavná snaha po historickej objektivite a kritické myslenie preukazné aj predloženou habilitačnou prácou robí z Mgr. Miroslava Palárika, PhD. vyzretú osobnosť, ktorá je reflektovaná v historickej obci nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí.

Z vyššie uvedených dôvodov **odporúčam Mgr. Miroslavovi Palárikovi, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore história.**

Bratislava 13.8.2021

prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.

Filozofická fakulta

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave